

Beter leven in het Rondeel?

Recent is een nieuw stalsysteem voor leghennen, het Rondeel, in gebruik genomen. Bij de officiële opening kreeg het systeem van de Dierenbescherming direct drie sterren toebedeeld. Dat is de maximale score van het Beter Leven-kenmerk, die doorgaans alleen aan biologische stalsystemen toegekend wordt. Is deze hoge waardering terecht? De toekomst zal het leren. Vooralsnog zijn er wel goede redenen aan te voeren waarom het systeem evenveel sterren kreeg als biologische huisvestingssystemen.

Thea van Niekerk
Wageningen UR Livestock Research

Een stal met vrije uitloop is goed voor twee sterren van het Beter Leven-kenmerk, een biologische stal krijgt er drie. Om te bepalen waar het Rondeel thuishoort, zetten we deze drie huisvestingssystemen naast elkaar en scoren we ze op verschillende welzijns-criteria. We gebruiken daarvoor de systematiek die in het Europese project Welfare Quality® ontwikkeld is. We zullen daarbij niet ingaan op de details van centimeters per dier. Deze zijn immers slechts ten dele gebaseerd op wetenschappelijke feiten en voor het andere deel vaak het gevolg van politieke keuzes of pragmatisch denken. We kijken vooral naar het dier zelf en wat die ervaart in een gegeven situatie.

Goede voeding

Op het eerste welzijnsprincipe, goede voeding, zal geen van de systemen problemen geven. In alle drie de systemen kan met goed management een goede water- en voervoorziening gewaarborgd worden.

Goede huisvesting

Onder goede huisvesting vallen aspecten als rusten, klimaat en bewegen. Alle drie de systemen zijn uitgerust met voldoende zitstokken voor de hennen om te rusten. Wat houderijsysteem betreft kan in alle drie de houderijen een voliëre geplaatst worden.

Wat klimaat betreft, hebben alle drie de systemen te maken met uitloopopeningen en daarmee de invloed van het buitenklimaat op het binnenklimaat. In de winter kan het daardoor lastig zijn om de stal goed op temperatuur te houden. Knippen van de ventilatie kan dan een verslechtering van de luchtkwaliteit geven (verhoogd ammoniakgehalte). Het Rondeel heeft een voliëre met mestbanden met beluchting. Dit komt het stalklimaat ten goede, zowel door snelle droging van de mest als door aanvoeren van verse lucht

direct bij het dier. Dit principe kan ook bij uitloopssystemen en biologische systemen gerealiseerd worden, mits daar een voliëresysteem geplaatst is. Een vraagteken bij het Rondeel vormt nog het dagverblijf: hoe warm wordt het hier in de zomer? Op papier zou dit mee moeten vallen, vooral op dierniveau. Mocht de temperatuur echter te veel oplopen, dan zijn vrij eenvoudig aanpassingen aan het dak van de dagverblijven aan te brengen. Een voordeel van de grote dagverblijven is dat ze een goede buffer vormen tussen het buitenklimaat en het klimaat in de nachtverblijven. Hetzelfde geldt overigens voor reguliere stallen met een ruime overdekte uitloop.

Tenslotte hoort onder het welzijnsprincipe 'goede huisvesting' ook nog het criterium goed kunnen bewegen. In principe verschillen de drie houderijsystemen hier niet van elkaar, maar doordat de bezettingsdichtheid in vrije-uitloopssystemen hoger is dan in het Rondeel of in biologische stallen, scoort het vrije-uitloopstelsel iets minder op dit punt.

Goede gezondheid

Onder goede gezondheid valt de afwezigheid van verwondingen. Die kunnen het gevolg zijn van het in aanraking komen met de inventaris van de stal, hetgeen niet verschillend hoeft te zijn voor de drie systemen. Verwondingen kunnen ook ontstaan door pikkerij. De kans daarop zal afhangen van de mate waarin pikkerij optreedt. Die kans is groter in het Rondeel en de biologische stal dan in het vrije-uitloopstelsel, vanwege het achterwege blijven van de snavelbehandeling. Verwondingen kunnen tenslotte ook toegebracht worden door roofdieren. Het Rondeel is daarbij in het voordeel ten opzichte van de twee andere systemen, omdat de uitloop (bosrand) geheel afgeschermd is en roofdieren daardoor geen kans hebben om de kippen te beschadigen. Kijken we naar de drie oorzaken van verwondingen (inven-

taris, pikkerij, roofdieren), dan verschillen de drie houderijsystemen alleen op de laatste twee. Rondeel en biologisch scoren dan negatief op pikkerij, terwijl vrije uitloop en biologisch negatief scoren op roofdieren. Gemiddeld scoort biologisch iets slechter dan de andere twee. Een ander aspect van gezondheid zijn ziekten. Alle uitloopssystemen hebben een verhoogd ziekterisico, doordat de uitloop niet of nauwelijks schoon te houden is. Doordat de uitloop van het Rondeel slechts beperkt in omvang is en bovendien nauwelijks toegankelijk voor wilde vogels, ligt het ziekterisico daar theoretisch iets lager dan in de systemen met ruime uitloop. Ook heeft het Rondeel een groot voordeel dat de dieren in het dagverblijf opgesloten kunnen worden in geval van een ophokplicht. Dit dagverblijf is aanzienlijk groter en lichter dan een overdekte uitloop, waardoor het waarschijnlijk veel eenvoudiger is de dieren daar te houden zonder toename van pikkerij. Onder gezondheid valt ook het aspect van pijn door managementprocedures. Hieronder hoort snavelbehandeling. Voor vrije-uitloopssystemen worden de snavels van de dieren behandeld, voor biologische niet. Hoewel op dit moment slechts

een klein deel van de dieren in het Rondeel onbehandeld is, is het in de toekomst wel de bedoeling om alleen nog dieren met hele snavels te houden. Hier is in de beoordeling dan ook van uitgegaan.

Soorteigen gedrag

In alle drie de systemen hebben de hennen de beschikking over alle basisbehoeften en kunnen ze dus in principe al hun soorteigen gedrag vertonen. Omdat de bezetting in vrije-uitloopssystemen hoger is dan in de andere twee systemen, zal daar eerder sprake zijn van verstoring van gedragingen of (over)bezetting van nesten of stofbadruimte. De dieren zullen dus wat meer moeite moeten doen om in hun behoeften te voorzien of zullen soms daarin belemmerd worden. Vrije uitloop scoort daardoor wat lager op het uiten van gedrag. Een discussie hierbij vormt de hoeveelheid uitloop. Die is in het Rondeel beperkt. Daar staat echter tegenover dat het Rondeel beschikt over riant dagverblijven die veel ruimte bieden aan de dieren en die vanaf 's morgens vroeg ter beschikking staan. In de praktijk is het gebruik van de buitenuitloop op veel bedrijven niet optimaal en vaak wordt de

VEILIGE UITLOOP

De uitloop is geheel afgeschermd waardoor roofdieren geen kans krijgen om de kippen aan te vallen. Dit is een groot welzijnsvoordeel.

Foto: Wageningen UR Livestock Research

buitenuitloop pas in de loop van de dag ter beschikking gesteld. Op een aantal biologische bedrijven, met rijk ingerichte uitlopen en koppels die daar zeer veel gebruik van maken, zouden we de expressie van andere gedragingen, met name exploratief gedrag, wellicht hoger kunnen inschatten dan in het Rondeel. Bij een goed volgroeide begroeiing van de bosrand in het Rondeel, zal dit verschil echter minimaal zijn.

Wat betreft de mens-dier-relatie kunnen we kort zijn: die hoeft niet te verschillen tussen de drie houderijsystemen, maar is altijd afhankelijk van de houding van de pluimveehouder ten opzichte van zijn of haar dieren.

Contact

ir. Thea van Niekerk
T 0320 - 29 35 49
E thea.vanniekerk@wur.nl

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van het Transforumproject 'Op zoek naar het Gulden Ei.'

Tabel 1

Welzijnsprincipe	Welzijnscriteria	Vrije uitloop	Rondeel	Bio
Goede voeding	1. Geen langdurige honger	+	+	+
	2. Geen langdurige dorst	+	+	+
Goede huisvesting	3. Comfortabel rusten	+	+	+
	4. Comfortabel klimaat	+/-	+/-	+/-
	5. Gemakkelijk bewegen	o	+	+
Goede gezondheid	6. Afwezigheid van verwondingen	o	o	o/-
	7. Afwezigheid van ziekten	o/-	o	o/-
	8. Afwezigheid van pijn als gevolg van managementprocedures	o	+*	+
Soorteigen gedrag	9. Expressie van sociaal gedrag	o	+	+
	10. Expressie van ander gedraging	o/+	+	+
	11. Goede mens-dier-relatie	+	+	+
	12. Positieve emotionele status	o	+	+

** mits niet aan de snavel behandeld* *Legenda: + = goed o = matig - = slecht*

WELFARE QUALITY

De hennen nemen een ‘zonnebad’.

Foto: Wageningen UR Livestock Research

Het laatste punt in de lijst met welzijnsriteria is de positieve emotionele status. Een wat lastig begrip dat bedoeld is om ruimte te bieden aan zaken die boven het minimumwelzijnsniveau uitstijgen: kunnen we waarnemen dat de hennen niet alleen in hun behoeftes kunnen voorzien, maar het ook nog erg naar hun zin hebben? Een typisch aspect dat we waargenomen hebben in het Rondeel is zonnebadgedrag. Bij biologische systemen wordt dit in de buitenuitloop ook wel waargenomen. In het Rondeel zagen we dit vrij massaal in de dagverblijven. De dieren lagen in groepjes bijeen en genoten zichtbaar. Naar onze mening zou dit een voorbeeld kunnen zijn van een positieve emotionele status.

aan bepaalde aspecten. Daarnaast is het nog niet goed bekend hoe het Rondeel presteert. Het begin is zeer hoopvol, maar het systeem is nog te nieuw om een goed gefundeerd oordeel te kunnen geven. Het doel van dit artikel is dan ook niet om een eindoordeel te geven over de systemen, maar meer om te kunnen begrijpen waarom dit systeem een hoge waardering gekregen heeft voor dierenwelzijn. Vanuit onze evaluatie heeft het Rondeel zeker kans om de hooggespannen verwachtingen waar te maken.

Discussie

De hier gegeven beoordelingen van de drie systemen zullen ongetwijfeld de nodige discussie geven. Het is immers maar net hoe zwaar je tilt

Marijke de Jong, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren

De drie Beter Leven-sterren van de Dierenbescherming voor het Rondeel leveren binnen de agrarische sectoren enige discussie op. Want zijn zoveel sterren – een aantal dat tot nog toe was voorbehouden aan de biologische houderij – wel terecht? “Wij kennen natuurlijk niet zomaar drie sterren toe. Voor de toekenning hebben wij onderzocht of dit systeem hiervoor in aanmerking komt”, zegt Marijke de Jong van de vereniging. “Er is onderzoek gedaan naar de bedrijfsinrichting, er is gebruik gemaakt van de nieuwe criteria van Welfare Quality en wij hebben advies gevraagd aan wetenschappers. Dat heeft ertoe geleid dat wij het Beter Leven-kenmerk met drie sterren durfden te geven. Het Rondeel moet dit jaar bewijzen dat het die drie sterren waard is. In die tijd vindt onder meer gedragsonderzoek aan de kippen plaats door Wageningen UR Livestock Research, er wordt gekeken naar het gebruik van de ruimte door de dieren en naar het klimaat in de stal. Aan het eind van het jaar beoordelen wij op basis van de uitkomsten of het Rondeel de drie sterren mag behouden.”

